

דְּבַר אַחַר, הָעוֹרֵב שְׂפָא מִיְהוּדָה, שְׁנַקְרָא עוֹרֵב, שְׁנַאָמַר, (בראשית מג ט) אָנֹכִי אֶעֱרֹבֶנּוּ. הָעוֹרֵב כְּתִיב, בְּלֹא וָא"ו. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹרֵב, שְׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּהָרִים כְּעוֹרֵב. וְהֵינּוּ דְאָמַר לְשָׂאוּל, (ש"א כו כ) כַּאֲשֶׁר יֵרְדֶף הַקָּרָא בְּהָרִים. אָמַר לוֹ, שְׁמַתְנִי לְהֵיוֹת כְּקוֹרָא בְּהָרִים, כְּתִיב הֲכָא קוֹרָא, וְכְתִיב הָתָם, (תהלים קמ"ז ט) לְכִנֵּי עוֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ.

דְּבַר אַחַר, הָעוֹרֵב שְׂפָא מִיְהוּדָה שְׁנַקְרָא עוֹרֵב, (בראשית מג) אָנֹכִי אֶעֱרֹבֶנּוּ. כְּתוּב הָעוֹרֵב, בְּלִי וָא"ו. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹרֵב? שְׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּהָרִים כְּעוֹרֵב. וְהֵינּוּ שְׂאֵמַר לְשָׂאוּל כַּאֲשֶׁר יֵרְדֶף הַקָּרָא בְּהָרִים. אָמַר לוֹ, שְׁמַתְנִי לְהֵיוֹת כְּקוֹרָא בְּהָרִים. כְּתוּב כַּאֲן קָרָא, וְכְתוּב שָׁם (תהלים קמז) לְכִנֵּי עוֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ.

וְאָמַר רַבִּי פִּנְחָס, בֵּא וּרְאָה מַה בֵּין מַלְכֵי יְהוּדָה לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁלַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדָוִד, וַגִּרְשָׁהוּ מִמְּלַכּוּתוֹ, וּמִיָּד שָׁב בְּתִשּׁוּבָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאַל תִּתְמַה עַל זֶה, וְאֶפְּלוּ מִנְּשָׂה מְלָךְ יְהוּדָה, שְׁהָיָה רָשָׁע, מִיָּד שָׁב בְּתִשּׁוּבָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלָקַח אוֹמְנוֹת אַבּוֹתָיו, וְשָׁב לְמַלְכּוּתוֹ. וְזֶהוּ שְׂפָא הַכְּתוּב לְהוֹרוֹת, וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב, זֶה דָּוִד, שְׁהָיָה קוֹרָא תָמִיד כְּעוֹרֵב, וְשִׁלְחָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּלַכּוּתוֹ, וְהוֹצִיאוֹ מִבֵּיתוֹ, וּמַה כְּתִיב בֵּיהּ. וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב. דְּכְתִיב, (ש"ב טו ל) וְדָוִד עָלָה בְּמַעְלָה הַזֵּיתִים עָלָה וּבּוֹכָה וְרָאשׁ לוֹ חֲפוּי. הָיָה יוֹצֵא וְשָׁב בְּתִשּׁוּבָה, וּמִתּוֹדָה עַל חֲטָאתָיו, וּמִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וַיִּדַּע כִּי חֲטָאתָיו עָשׂוּ לוֹ שְׁנַשְׁלַח מִמְּלַכּוּתוֹ וּנְגַרְשׁ.

וְאָמַר רַבִּי פִּנְחָס, בֵּא וּרְאָה מַה בֵּין מַלְכֵי יְהוּדָה לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁלַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדָוִד, וַגִּרְשָׁהוּ מִמְּלַכּוּתוֹ, וּמִיָּד שָׁב בְּתִשּׁוּבָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאַל תִּתְמַה עַל זֶה, וְאֶפְּלוּ מִנְּשָׂה מְלָךְ יְהוּדָה, שְׁהָיָה רָשָׁע, מִיָּד שָׁב בְּתִשּׁוּבָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלָקַח אוֹמְנוֹת אַבּוֹתָיו, וְשָׁב לְמַלְכּוּתוֹ.

וְזֶהוּ שְׂפָא הַכְּתוּב לְהוֹרוֹת. וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב - זֶה דָּוִד, שְׁהָיָה קוֹרָא תָמִיד כְּעוֹרֵב, וְשִׁלְחָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּלַכּוּתוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִבֵּיתוֹ, וּמַה כְּתוּב בּוֹ? וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב, שְׁכְּתוּב (שמואל א-ב טו) וְדָוִד עָלָה בְּמַעְלָה הַזֵּיתִים עָלָה וּבּוֹכָה וְרָאשׁ לוֹ חֲפוּי. הָיָה יוֹצֵא וְשָׁב בְּתִשּׁוּבָה, וּמִתּוֹדָה עַל חֲטָאתָיו וּמִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וַיִּדַּע כִּי חֲטָאתָיו עָשׂוּ לוֹ שְׁנַשְׁלַח מִמְּלַכּוּתוֹ וּנְגַרְשׁ.

וּבְכֹל דְּבַר וּדְבַר דְּחֲטָאָה גָּרִים בְּמַלְכּוּתוֹ, אוּ בְּיִשְׂרָאֵל, הָיָה תּוֹלָה הַדְּבַר בּוֹ, וְהוּא יִדַּע דִּהוּא הָיָה גָּרִים. עַד יִבְשֶׁת הַמַּיִם, שְׁהַשִּׁיבוּהוּ לֹא עָלִיף הַדְּבַר, אֶלֶּא (שם כא א) אֶל שָׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים.

וּבְכֹל דְּבַר וּדְבַר שֶׁל חֲטָא גָּרִים בְּמַלְכּוּתוֹ אוּ בְּיִשְׂרָאֵל, הָיָה תּוֹלָה הַדְּבַר בּוֹ, וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא הָיָה גָּרִים. עַד יִבְשֶׁת הַמַּיִם, שְׁהַשִּׁיבוּהוּ: לֹא עָלִיף הַדְּבַר, אֶלֶּא אֶל שָׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים. בֵּא וּרְאָה, שְׁכְּתוּב (שם כא) וַיְהִי רָעַב בַּיָּמֵי דָּוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיִּבְקֶשׁ דָּוִד אֶת פָּנָי ה', שְׁסָבַר שֶׁהוּא הָיָה גָּרִים. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא עָלִיף זֶה, אֶלֶּא עַל שָׂאוּל. עַד יִבְשֶׁת

הָיָה חֲזִי, דְּכְתִיב (שם) וַיְהִי רָעַב בַּיָּמֵי דָּוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיִּבְקֶשׁ דָּוִד אֶת פָּנָי ה', דְּסָבַר דִּהוּא הָיָה גָּרִים, אָמַר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא עָלִיף זֶה אֶלֶּא עַל שָׂאוּל. עַד

יבשת המים, היתה תולה הכל בעצמו, ומיד היתה שב בתשובה. ואז לא הוצרך לחזור בתשובה, שהדבר לא בא בשבילו. הדין הוא דכתיב, ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים, דאזי לא היתה הדבר תלוי בו.

המים, היתה תולה הכל בעצמו, ומיד היתה שב בתשובה, ואז לא הוצרך לחזור בתשובה, שהדבר לא בא בשבילו. זהו שכתוב (בראשית ח) ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים. שאז לא היתה הדבר תלוי בו.

אמר רבי פנחס, רצה הקדוש ברוך הוא לנסות את ישראל, ושלחם לבבל. שנאמר, וישלח את היונה מאתו, זו פנסת ישראל. ראה מה פתיב בה, ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה. שהכביד עולה מלך בבל, ברעב ובצמא ובהריגת צדיקים הרבה. ומשום כובד עולה, ותשב אליו אל התיבה, וחזרה בתשובה וקבלה.

אמר רבי פנחס, רצה הקדוש ברוך הוא לנסות את ישראל ושלחם לבבל, שנאמר (שם) וישלח את היונה מאתו, זו פנסת ישראל. ראה מה פתוב בו - ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה. שהכביד עלה מלך בבל ברעב ובצמא ובהריגת צדיקים הרבה, ומשום כבוד עלה - ותשב אליו אל התיבה, וחזרה בתשובה וקבלה.

הטאה פנסת ישראל כמתחלה, ויוסף להגלותם, שנאמר ויוסף שלח את היונה מאתו, בגלות אחרת של יון. דאמר רבי יהודה, גלות יון אחשיף פניהון דישראל פשוילי קדרה.

הטאה פנסת ישראל כמתחלה - ויוסף להגלותם, שנאמר (שם) ויוסף שלח את היונה מאתו, בגלות אחרת של יון. שאמר רבי יהודה גלות יון הקשיכה את פניהם של ישראל פשוילי קדרה.

ומרוב צערם ודוחקם מה פתיב ביה. ותבא אליו היונה לעת ערב. מה לעת ערב, דלא הוה נהירא להון שענתא דרווחא, כמה דהות עבידא בקדמיתא, ואתקטלו צדיקיא, ואתחשוף יממא, ואעריב להו שמשא ולא יכלין למיקם מן קדם דוחקא סגיאה דהוי עליהון, שנאמר (ירמיה ד' א) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום, אלו הן צדיקיא המאירים בשמש. כי ינטו צללי ערב, שנשארו פעוללות בציר וזהו לעת ערב ולא בזמן דנהירין להון צדיקיא פשמשא.

ומרוב צערם ודוחקם מה פתוב בו? ותבא אליו היונה לעת ערב. מה זה לעת ערב? שלא היתה מאירה להם שעת הרוחה כמו שהיה המעשה בראשונה, ונהרגו צדיקים ונחשוף היום, והעריב להם השמש ולא יכלו לקום מפני הדחק הרב שהיה עליהם, שנאמר (ירמיה ג' ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום - אלו הם הצדיקים המאירים בשמש. כי ינטו צללי ערב - שנשארו פעוללות בציר, וזהו לעת ערב, ולא בזמן שמאירים להם הצדיקים בשמש. והנה עלה זית טרף בפיה (בראשית ח). לולי שהעיר הקדוש ברוך הוא רוח הפהנים שהיו מדליקין גרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת בית יהודה מן העולם, ובכל פעם

והנה עלה זית טרף בפיה. לולי שהעיר הקדוש ברוך הוא רוח הפהנים, שהיו מדליקין גרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת בית יהודה מן העולם. ובכל פעם ופעם שבה

בתשובה ונתקבלה. אמר רבי פנחס, חוץ מן גלותא רביעאה, דעדיין לא שבה, והכל תלוי בתשובה.

ואמר רבי פנחס, אין לך בכל פעם ופעם, שלא התעכב הקדוש ברוך הוא גזר דינא של פנסת ישראל, שבע שמיטין, ושבע יובלות, שמא תחזור בתשובה. הדא הוא דכתיב, ויחל עוד שבעת ימים אחרים, בר מן קדמאי.

וישליח את היונה, בגלות אדום. ולא יספה שוב אליו עוד, דעד היום לא חזרה בתשובה, ולא העירה רוחה. דאמר רבי פנחס, אלמלי חזרה בתשובה לא נשתיירה בגלות יומא חד. רבי אליעזר אומר, כל הגליות שגלתה פנסת ישראל, נתן לה הקדוש ברוך הוא זמן וקץ, ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן, אלא הכל תלוי בתשובה. שנאמר, (דברים ל ב) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. וכתיב, (שם ל ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך.

אמר ליה רבי עקיבא, אם פן, היאך יהא דא להתעוררא כולהון פחדא בתשובה, מאן דהוי בסייפי שמיא, ומאן דהוא בסייפי ארעא, היך יתחברון פחדא למעבד תשובה.

אמר לו רבי אליעזר, חייך, דאי יחזרון בתשובה רישי פנישתא, או חדא פנישתא, בזכותם יתפנש כל גלותא, דקודשא בריך הוא איסתכי תדירא, אימתי יחזרון, ויעבד להון טבא, דכתיב (ישעיה ל כח) ולכן יחפה ה' לחננכם. מחפה תמיד אימתי יעשו תשובה. אמר רבי יוסי, אתיא הא, פהא דאמר רבי פנחס, דכתיב ולא יספה שוב אליו עוד.

ופעם שבה בתשובה ונתקבלה. אמר רבי פנחס, חוץ מן הגלות הרביעית שעדיין לא שבה, והכל תלוי בתשובה.

ואמר רבי פנחס, אין לך בכל פעם ופעם שלא עכב הקדוש ברוך הוא את גזר דינה של פנסת ישראל, שבע שמיטות, ושבעה יובלות, שמא תחזור בתשובה. זהו שכתוב (שם) ויחל עוד שבעת ימים אחרים, חוץ מהראשונים. וישליח את היונה - בגלות אדום. ולא יספה שוב אליו עוד - שעד היום לא חזרה בתשובה ולא העירה רוחה. שאמר רבי פנחס, אלמלי חזרה בתשובה, לא נשארה בגלות יום אחד. רבי אליעזר אומר, כל הגליות שגלתה פנסת ישראל, נתן לה הקדוש ברוך הוא זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן, אלא הכל תלוי בתשובה, שנאמר (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו. וכתוב (שם) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך. אמר לו רבי עקיבא, אם פן, איך יהיה זה לעורר את כלם כאחד בתשובה? מי שהוא בסופי השמים ומי שהוא בסופי הארץ, איך יתחברו כאחד לעשות תשובה?

אמר לו רבי אליעזר: חייך, שאם יחזרו בתשובה ראשי בית הפנסת, או בית פנסת אחד, בזכותם תתפנס כל הגלות, שהקדוש ברוך הוא מסתפל תמיד מתי יחזרו ויעשה להם טוב, שכתוב (ישעיה ל) ולכן יחפה ה' לחננכם, מחפה תמיד אימתי יחזרו בתשובה.

אמר רבי יוסי, יבא זה כזה שאמר רבי פנחס, שכתוב ולא יספה